

V P O L S K A K O N F E R E N C J A
B A D A Ń M I E J S K I C H I R E G I O N A L N Y C H

P O L S K I E M I A S T A I R E G I O N Y W Ś W I E T L E
P O L I T Y K K R A J O W Y C H I E U R O P E J S K I C H

W A R S Z A W A 1 9 - 2 1 X 2 0 2 5

W Y D Z I A Ł G E O G R A F I I I S T U D I Ó W R E G I O N A L N Y C H
U N I W E R S Y T E T W A R S Z A W S K I

Odporność wewnętrznych peryferii w obliczu kryzysów i zmiennych uwarunkowań rozwoju

Anna Dubownik, UMK Toruń

Paweł Churski, UAM Poznań

Czesław Adamiak, UMK Toruń

Maciej Pietrzykowski, UE Poznań

Barbara Szyda, UMK Toruń

N A R O D O W E C E N T R U M N A U K I

PROJEKT -2023/49/B/HS5/00256

TIPERICO

ODPORNOŚĆ REGIONALNA

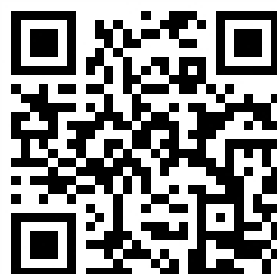

RECORU

„Trajektorie i wyzwania rozwoju wewnętrznych peryferii w nowych uwarunkowaniach spójności post SARS-CoV-2”

2020/37/B/HS4/01034

„Polityka regionalna w Europie w warunkach szoków rozwojowych – wyzwania rozwoju regionalnego wynikające ze społeczno-ekonomicznych konsekwencji agresji Rosji na Ukrainę”

2023/49/B/HS5/00256

NARODOWE CENTRUM NAUKI

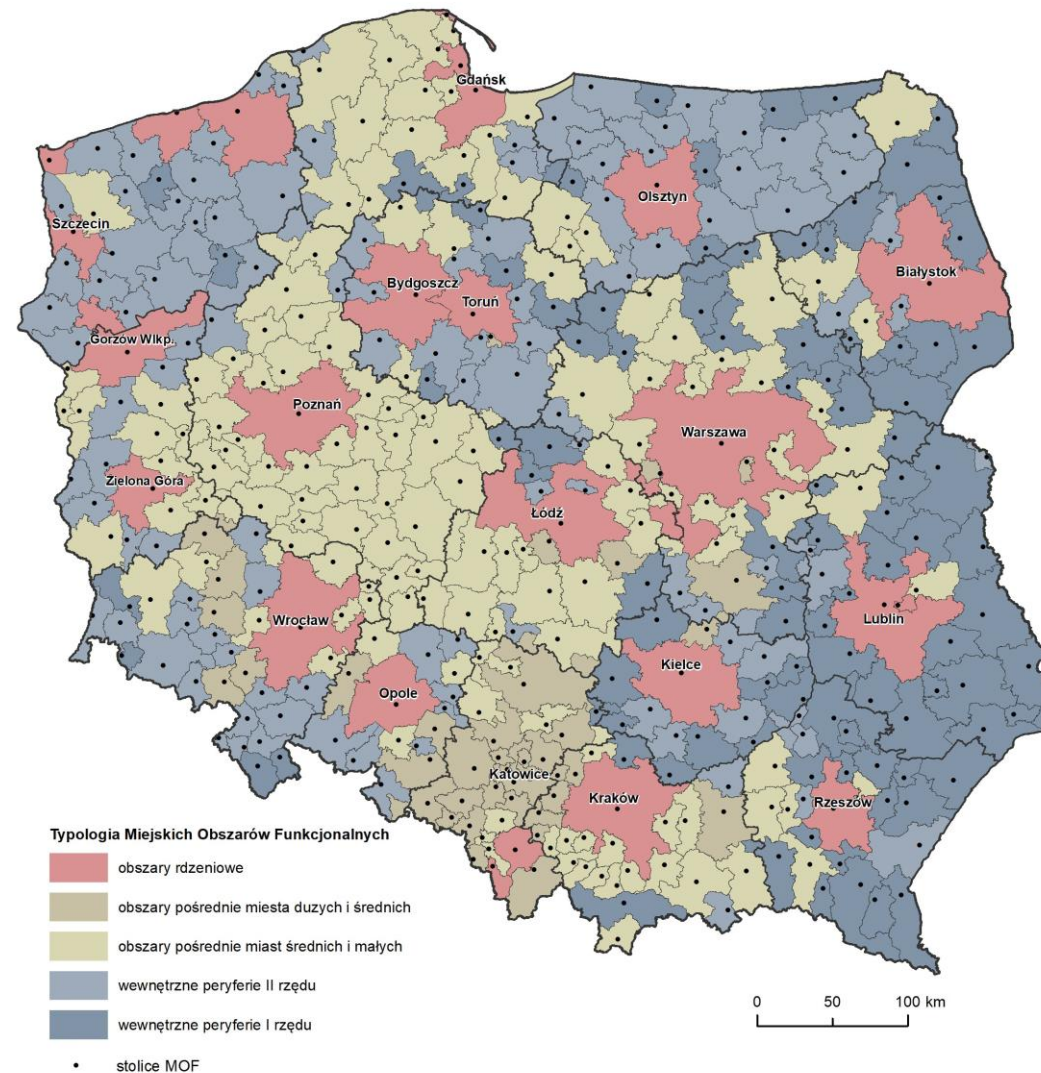
TIPERICO

ODPORNOŚĆ

RECORU

Zidentyfikowane cechy wewnętrznych peryferii:

- **Utrzymujące się zapóźnienia** – obszary peryferyjne pozostają w tyle za centralnymi i przejściowymi pod względem kapitału ludzkiego, społeczno-institutionalnego i finansowego.
- **Niedopasowanie edukacji i rynku pracy** – brak koordynacji między szkołami (w tym zawodowymi) a lokalnym zapotrzebowaniem na pracowników.
- **Słabe sieci współpracy** – ograniczona rola instytucji wsparcia biznesu (klastry, izby, agencje rozwoju).
- **Deficyty infrastrukturalne** – niedorozwinięta infrastruktura i transport publiczny w obrębie oraz między peryferyjnymi ośrodkami miejskimi.
- **Narastające dysproporcje** – pogłębiają się różnice w zakresie przedsiębiorczości, rynku pracy, finansów lokalnych, infrastruktury i demografii.
- **Odptyw młodych i wykształconych** – trwała tendencja migracyjna osłabia potencjał rozwojowy.

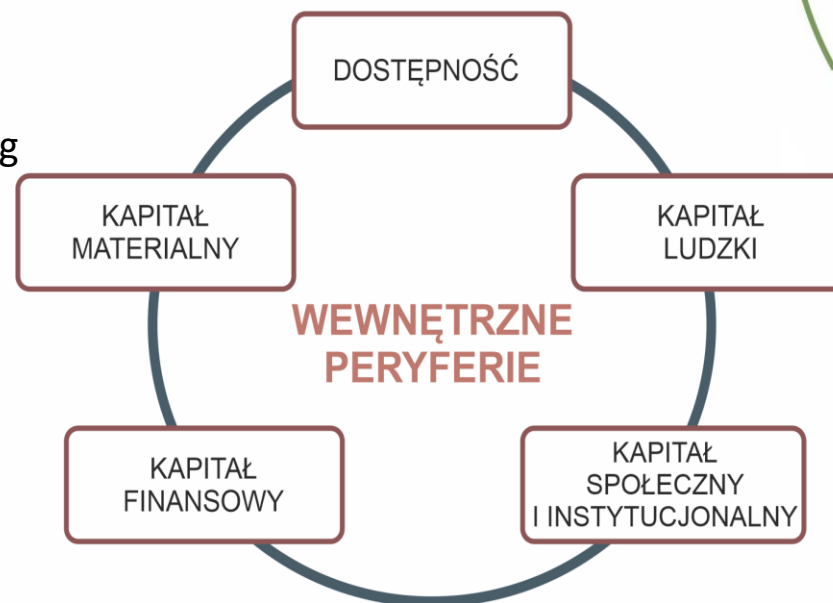
TIPERICO

ODPORNÓŚĆ

RECORU

Skutki pandemii w obszarach wewnętrznych peryferii:

- **Niska odporność lokalnych gospodarek** – dominacja mikro- i małych firm w branżach wymagających fizycznej obecności (usługi, przetwórstwo).
- **Ograniczona adaptacja** – trudności w przejściu na pracę zdalną i dostosowaniu profilu działalności.
- **Pogarszające się poziom i warunki życia** – zwiększające się deficyty w funkcjonowaniu usług publicznych (m.in. edukacja, ochrona zdrowia, transport publiczny) obniżające atrakcyjność lokalizacyjną oraz poczucie bezpieczeństwa.
- **Deficyt kapitału finansowego** – słaba kondycja sektora prywatnego i publicznego ograniczała reakcję na kryzys.

TIPERICO

ODPORNOŚĆ REGIONALNA

RECORU

Odporność inżynieryjna (engineering resilience):

Koncentruje się na szybkim powrocie do równowagi sprzed szoku. Mierzalna za pomocą wskaźników ekonomicznych (np. PKB, zatrudnienie). Odpowiednia w przypadku krótkoterminowych wstrząsów.
(Martin 2018; Holling 1996)

Odporność ekologiczna (ecological resilience):

Zakłada możliwość zmiany ścieżki między wieloma stanami równowagi. Podkreśla stabilność systemu i zdolność absorpcji aż do progu załamania. Odnosi się do poważnych zakłóceń.
(Capello i in. 2015)

PODEJŚCIA DO ODPORNOŚCI REGIONALNEJ

Odporność ewolucyjna (evolutionary resilience):

Traktuje odporność jako proces zależny od ścieżki rozwoju, obejmujący adaptację i twórcze niszczenie. Akcentuje uczenie się, rolę aktorów i zmiany instytucjonalne.
(Boschma 2015; Bristow & Healy 2018)

Odporność transformacyjna (transformative resilience):

Dotyczy fundamentalnej transformacji systemu i przejścia na nową trajektorię rozwoju, gdy dotychczasowe struktury stają się dysfunkcyjne. Powiązana z koncepcją wielopoziomowej perspektywy (MLP) i sprawiedliwej transformacji.
(Sutton i in. 2023; Geels & Schot 2007)

TIPERICO

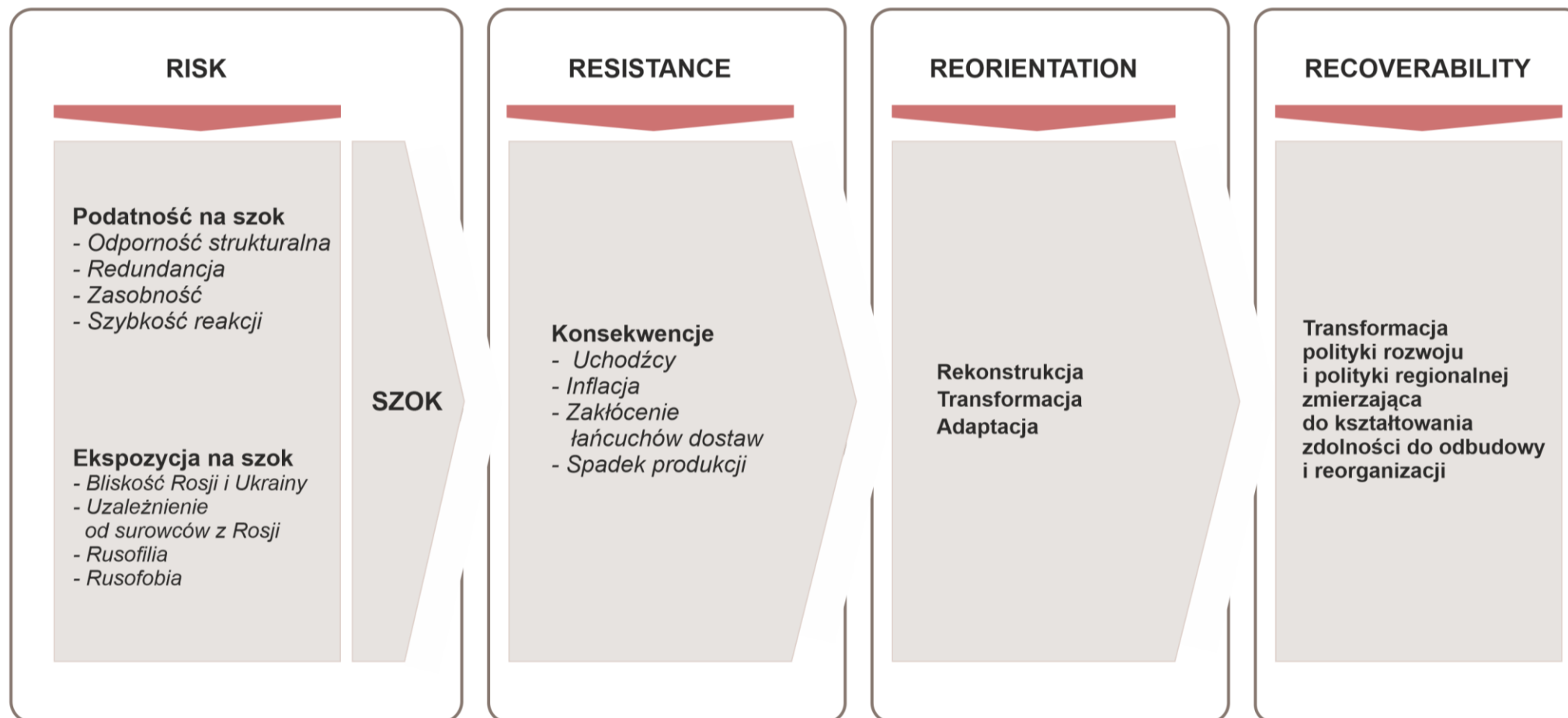

ODPORNOŚĆ REGIONALNA

RECORU

Nasza adaptacja koncepcji odporności regionalnej

TIPERICO

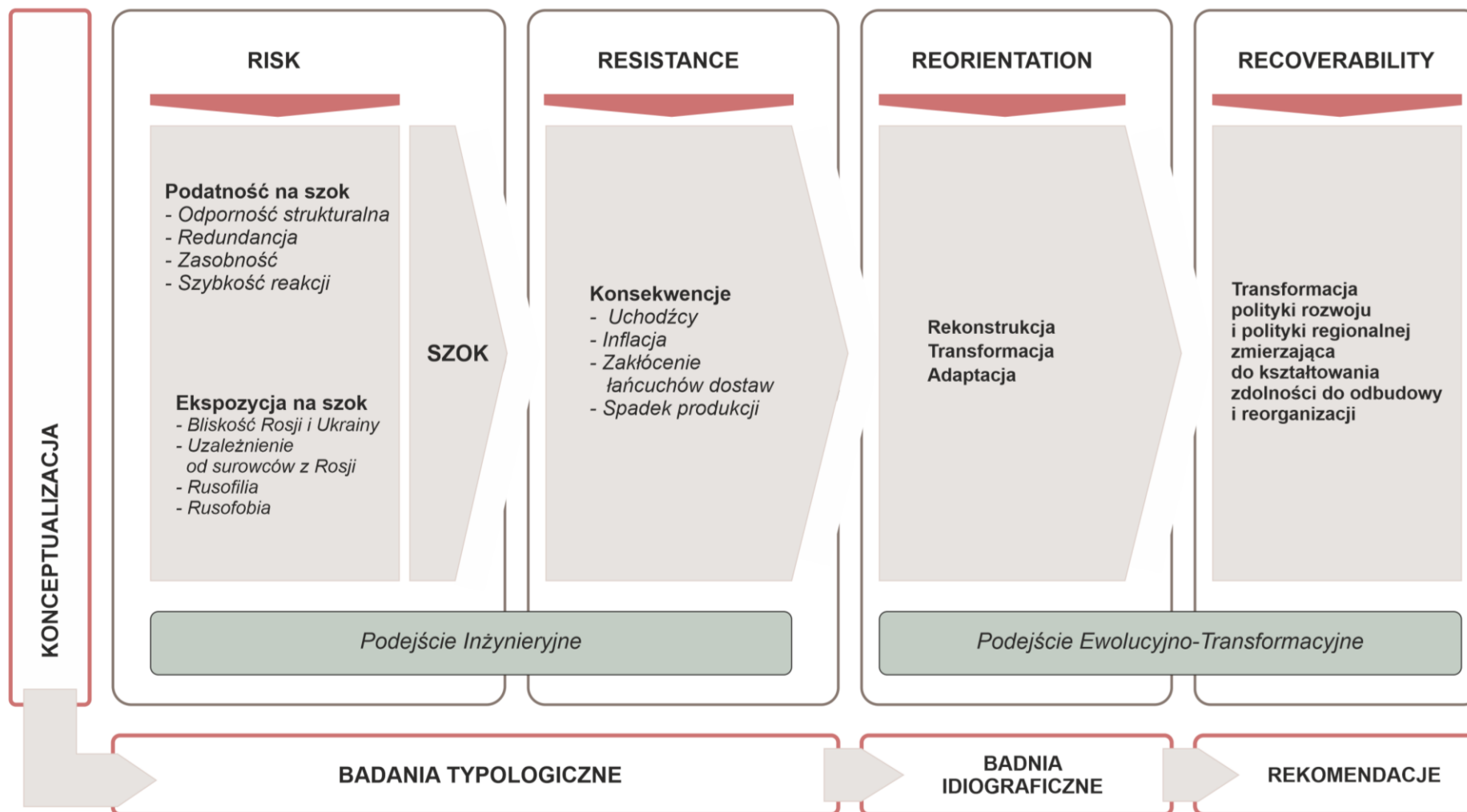

ODPORNOŚĆ REGIONALNA

RECORU

Powiązanie koncepcji odporności regionalnej z planem badań

TIPERICO

ODPORNÓŚĆ REGIONALNA

RECORU

Etap badań typologicznych na poziomie NUTS 2 Unii Europejskiej – wybrane wskaźniki

Wymiar	Podatność na szok (Vulnerability)	Ekspozycja na szok (Exposure)	Konsekwencje (Consequences)
Społeczny	• Udział ludności w wieku 65+ • Zaufanie społeczne / kapitał społeczny	• Gęstość zaludnienia • Udział ludności urodzonej za granicą	• Zmiana liczby ludności • Nadmierna śmiertelność / oczekiwana długość życia
Ekonomiczny	• Dywersyfikacja gospodarki • Udział MŚP w zatrudnieniu	• Eksport jako % regionalnego PKB • Zużycie gazu na mieszkańca	• Zmiana PKB • Wskaźnik ubóstwa energetycznego
Przestrzenny	• Wskaźnik dostępności transportowej • Poziom urbanizacji	• Odległość od źródła wstrząsu • Status regionu przygranicznego	• Saldo migracji wewnętrznej • Zmiana wskaźnika zróżnicowań regionalnych
Środowiskowy	• Indeks ryzyka klimatycznego • Udział OZE w miksie energetycznym	• Częstotliwość ekstremalnych zjawisk pogodowych • Zależność od importu energii	• Wzrost emisji CO₂ • Zmiana jakości powietrza
Instytucjonalny	• Jakość rządzenia (EQI) • Zaufanie do władz lokalnych	• Obciążenie instytucji kryzysowych • Poziom decentralizacji	• Efektywność wykorzystania funduszy kryzysowych • Nowe polityki kryzysowe
Geopolityczno-strategiczny	• Stabilność władz regionalnych • Poparcie dla partii antysystemowych	• Znaczenie geopolityczne • Status polityczny kraju	• Zmiana poparcia dla partii radykalnych • Liczba inicjatyw pro-odpornościowych

Teza 1: Tradycyjne podejścia do odporności (inżynieryjne, nastawione na szybki powrót do stanu sprzed szoku) są niewystarczające wobec długotrwałych zakłóceń, takich jak konflikt zbrojny. Polityka regionalna powinna uwzględniać podejścia ewolucyjne i transformacyjne.

→ **Pytanie do dyskusji:** Jak polityka spójności UE może wspierać odporność transformacyjną i adaptowanie regionów do nowych trajektorii rozwoju?

Teza 2: W kontekście wojny w Ukrainie kluczowym celem polityki regionalnej UE staje się zdolność do regeneracji. Jest to szczególnie ważne dla regionów granicznych, które bezpośrednio odczuwają skutki społeczno-ekonomiczne konfliktu.

→ **Pytanie do dyskusji:** Jakie zmiany strategiczne są potrzebne, by regiony, w tym w sposób szczególny regiony graniczne, zwiększyły zdolność do recoverability wobec skutków wojny?

Teza 3: Skuteczne zrozumienie odporności wymaga analizy nie tylko konsekwencji kryzysu, lecz także podatności i ekspozycji regionów na różne wymiary szoku.

→ **Pytanie do dyskusji:** Jak włączyć wskaźniki czynników niematerialnych (np. kapitał społeczny, jakość rządzenia, nastroje polityczne) do monitorowania odporności regionalnej w UE?

Dziękujemy za uwagę

Anna Dubownik, UMK Toruń

Paweł Churski, UAM Poznań

Czesław Adamiak, UMK Toruń

Maciej Pietrzykowski, UE Poznań

Barbara Szyda, UMK Toruń

NARODOWE CENTRUM NAUKI

PROJEKT -2023/49/B/HS5/00256

